

"בחוץ לומדים אחרת" חוברת הכנס

רמת הנדיב
Ramat Hanadiv رמת هناديف

קידום הלמידה במרחבים טבעיים
כנס לאנשי חינוך וסביבה

תאריך
חדש!

25.6.2020

יום ה', 19:30-16:30, במרכז המבקרים רמת הנדיב

הכנס ייערך במרחב פתוח עפ"י הנחיות משרד הבריאות

בחוץ לומדים אחרת

Save the date

הקדמה

בימי הקורונה למדנו כולנו עד כמה הטבע הקרוב לבית חיוני וחשוב לנו, אך דווקא בימי השגרה אנחנו ממעטים להוקיר את הטבע ולהשתמש בו, על אף שהמרחב בחוץ זמין לכולם - לכל מוסד חינוכי יש חצר או גינה, בכל יישוב יש שטח שאינו בנוי. כל שדה בור, גינה ציבורית ופארק יכולים לשמש זירה ללמידה חווייתית, התנסותית, התומכת בתחומי הדעת הנלמדים בכיתה, וכמרחב לפיתוח מיומנויות, כישורים חברתיים ואישיים וחיזוק הביטחון העצמי.

ללמידה במרחבים טבעיים פנים רבות – יציאה לטיול בטבע, סיור לימודי לחקר תופעות כמו השתנות עונות השנה, עבודת כפיים בגינה או שהייה בחוץ ברוח הגישה של "חינוך יער", אשר מתבססת על יציאה קבועה לאורך זמן למרחב טבעי. בלמידה במרחבים טבעיים מתקיימים תהליכים פדגוגיים, המפתחים את היכולות הפיזיות, הקוגניטיביות, הרגשיות והחברתיות של הילדים. היציאה למרחב טבעי מאפשרת לילדים לחוות את ה"עולם האמיתי" בכל החושים, לאורך כל עונות השנה.

אולם, על אף התועלות הרבות המוכרות מן המחקרים, אנשי חינוך רבים חוששים ונמנעים מיציאה החוצה עם הילדים. מחקרים מלמדים שהשינוי מתחיל בהסכמה על חשיבות הלמידה בחוץ, בהתנסות, קבלת כלים ויצירת תחושת בטחון.

על מנת לעודד אנשי חינוך לצאת החוצה, אל המרחב הטבעי, עם תלמידים וילדים, באופן פורמלי ובלתי פורמלי, מקיימת רמת הנדיב מדי שנה השתלמויות מורים בנושא וכן הקימה את הקהילה חינוכית לקידום הלמידה במרחבים טבעיים. הקהילה נפגשת בממוצע אחת לחודש במהלך שנת הלימודים, כאשר כל מפגש מתקיים במקום אחר וכולל סיור ואירוח במרחב חינוכי שונה, המקיים למידה במרחב טבעי, לצד עיסוק באתגרי הלמידה החוץ כיתתית. המעוניינים להצטרף לקהילה החינוכית שלנו ולהשתלמויות המורים מוזמנים לשלוח פרטים למייל:

gome@ramathanadiv.org.il

כנס "בחוף לומדים אחרת" מהווה את נקודת השיא של הקהילה החינוכית בשנה זו, כאשר מרבית הסדנאות בכנס הועברו ע"י חברי הקהילה, עבור חברי הקהילה ומשתתפים נוספים. בשנה המוזרה והמורכבת שעברה עלינו, הכנס נועד להזכיר לנו שהמרחב הטבעי, הפשוט-לכאורה, פותח בפנינו מגוון אינסופי של רעיונות, פעילויות ותכנים.

בחוברת זו תמצאו סיכומים קצרים של כלל הסדנאות שהועברו במסגרת הכנס "בחוף לומדים אחרת", וכן המלצות שונות לקריאה ולהרחבת היריעה בנושאים שונים ומגוונים. קריאה מהנה ומעשירה!

ד"ר נירית לביא אלון וגמא שפר,
מנחי הקהילה החינוכית, רמת הנדיב

תוכן עניינים:

עמ' 4	פשוט ללמד בחוץ עם קלפי חכמת טבע / איילת סלעי
עמ' 5	אפקט הדבורה: סדנת התנסות בניטור דבורים / ד"ר יעל נבון
עמ' 6	מלאכה שיתופית בראי עקרונות חינוך יער / ענת לב-ארי ורוני מליץ
עמ' 7	רגש, גוף ונפש בטבע / אוג'ס ולדמן
עמ' 8	למידה דרך הגינה / שירלי לרנר מלמד וטל אור, בי"ס אשכולות בנימינה
עמ' 9	התבוננות בטבע / גל טל
עמ' 10	טבע תרפיה / גליה נצר ואורלי שמחוני
עמ' 11	יצירה מחומרים טבעיים / איתן פרבר
עמ' 12	משחקים – חיבור, הנעה והנאה! / טאוה גורן חיטין
עמ' 13	סיכום במילה / אורית כשר

פשוט ללמד בחוץ עם קלפי חכמת טבע / איילת סלעי

בסדנה עוררנו רעיונות ללמידה בחוץ באמצעות קלפי חכמת טבע, התנסו בפעילות בנושא תבניות בטבע – התוודענו לתבנית הספירלה אשר קיימת בטבע אינספור פעמים ויצרנו את החיבור אלינו – גם בנו, תבנית הספירלה קיימת, בנוסף, הבנו שגם ההרגלים שלנו הם סוג של תבנית.

לאחר מכן פעלנו בקבוצות קטנות בהשראת הקלפים וחוונו את המרחב דרך עיניים אחרות. לדוגמה: אחת הקבוצות יצרה בהשראת הקלף "שלטבע" איור אשר כתוב בו: מרוב יער לא רואים את העצים.

סיכמנו בפעילות הקשבה, דרך מעולה לסיים פעילות, לרשום בתוכנו את מה שהיה ולהתחיל בנחת דבר חדש. השימוש בהקשבה כפעולה מסכמת משמעותי במיוחד כאשר סיום הפעילות מסמנת מעבר חד מהשהות בחוץ, לכניסה לכיתה או להסעות

לקריאה נוספת: www.familyideatree.com

פרטים ליצירת קשר: מייל familyideatree@gmail.com; טלפון איילת: 052-5327567; טלפון מיכל: 052-5678785

בפייסבוק: שם הדף "חכמת טבע" והקבוצה נקראת: "פשוט לצאת החוצה".

אפקט הדבורה: סדנת התנסות בניטור דבורים / ד"ר יעל נבון

אפקט הדבורה היא תוכנית חקר סוציו-אקולוגי בהובלת תחום החינוך של רמת הנדיב, המיועדת לתלמידים בגילאי ה' ומעלה.

מטרותיה העיקריות של התוכנית – התבוננות ולימוד דפוסי פעילות של דבורי בר ודבורי דבש במרחב הקיום המשותף אדם-סביבה, הגברת המודעות לחשיבותן של הדבורים בעולמנו ועידוד לפעילות תמיכה בקיומן.

בסדנה דיברנו על משבר הדבורים העולמי – נקודת המוצא של התוכנית, למדנו קצת על דבורי דבש ודבורי בר והתנסונו בתצפיות ובניטור פעילות הדבורים, על שיחי רוזמרין, בשעת בין-ערביים נעימה בגני הזיכרון. המדד לפעילות הדבורים הוא מספר נחיתות דבורים על פרחים (ביחידת שטח של 50 X 50 ס"מ), במשך שלוש דקות בשלוש תצפיות חוזרות. שי וקרן ספרו

19 נחיתות של דבורי דבש ☺

לקריאה נוספת: [תכנית אפקט הדבורה באתר רמת הנדיב](#)
פרטים ליצירת קשר: יעל נבון, yael@ramathanadiv.org.il

מלאכה שיתופית בראי עקרונות חינוך יער / ענת לב-ארי ורוני מליץ

בסדנא הוצגו מתקנים למלאכה שיתופית, בהם:

- רקמת היער - בד יוטה ובו איור באקריל בגודל 3 * 1 מ' לעבודת רקמה בחוט צמר (איור: רוני מליץ)
 - נול מסגרת בגודל 1.5 * 1 מ' עשוי ענפי גרווילאה חסונה, לאריגת נחש בחוטי טריקו, צמר וענפים
 - עין אינדיאנית - מתקן עשוי 3 ענפי שזיף פיסרדי באורך 1 מ' כ"א, סה"כ 6 זרועות לאריגה בצמר
- בנוסף, בעקבות הספר "העצשלי" שכתבה ואיירה רוני מליץ, רוני שיתפה בסדנא ליצירה של עץ קבוצתי מחומרים טבעיים ובו משולבות תמונות המשתתפים במרחב העץ, לכדי סיפור ויזואלי.

מבין העקרונות, הערכים, היעדים ודרכי ההוראה אשר על פי המודל שפיתחתי לחינוך יער, התמקדנו והדגשנו את הנושאים הבאים:

- חשיבות ה- being (שהייה חופשית) שאינה נופלת מחשיבות ה- doing לרבות לעניין הזמנת התלמידים למלאכה שיתופית;
- הערך החברתי במלאכה השיתופית - יצירה משותפת של השלם האוטנטי שאינו מושלם (וואבי סאבי), לאור קשת ודרגת הכישרים של כל אחד מהמשתתפים;
- הלכה למעשה בתפיסה המתבקשת בחינוך יער ל- Leave no trace ובכלל זה Non attachment ביצירה שאנו מפנים מהיער, והיא שייכת לכולם ובד בבד לאף אחד;
- האנרגיה הנשית בחינוך יער ובמלאכת האריגה לסוגיה.

פרטים ליצירת קשר: ענת לב-ארי, מייסדת חינוך יער כנושא יישובי בגבעת עדה, מקימה

תכניות לחינוך יער במוסדות חינוך, מרצה, מכשירה ומנחה השתלמויות: 052-5272047,

anat@forest-edu.org.il

רוני מליץ, סופרת ומאירת, 054-4234910, rony.malits@gmail.com,

www.ronymalits.com

רגש, גוף ונפש בטבע / אוג'יס ולדמן

בסדנה הקצרה שעברנו בחלק והאחרון של הכנס תרגלנו תרגילים מאומנויות הטאי צ'י והצ'י קונג. אומנויות אלו התפתחו בסין לפני מאות ואלפי שנים והן למעשה מבוססות על 4 יסודות: פילוסופיה: בבסיס האומנויות עומדות הטאואיזם והבודהיזם, קצרה היריעה לתאר את עומקן של הפילוסופיות והן אף שונות במקצת, אך במהותן הן מכוונות את האדם לחיבור מחדש אל הטבע הפנימי שלו ומציאת החיבור אל הטבע שסביבו, ויצירת הרמוניה בין האדם לסביבה ודרכן לפירוק הנפרדות כמקור הסבל האנושי. עיקר התרגול מבוסס על 2 תאוריות מרכזיות, יין-יאנג (תאוריית הקטבים והאיזון), ותאוריית 5 האלמנטים.

בריאות: התרגול מהווה ומכוון לבריאות טובה יותר של האדם, התרגילים משפרים מאוד את היציבה, קואורדינציה, גמישות וחיזוק מערכות הגוף. כמו כן בתוך התרגילים שזורה תפיסת הבריאות הסינית המבוססת על זרימת הצ'י (אנרגיית החיים). התרגול מאפשר שחרור מתחים וחסומות בהיותו תרגול רך זורם ואיטי.

אנרגיה (צ'י): בתפיסת החיים של אומנויות אלו ישנו עיקרון זרימת הצ'י. הגישה מסתכלת על כל הקיים כמבנה אנרגטי ברמות שונות, מחומר דרך רגש ועד לתודעה. דרך התרגול אנו נחשפים עם הזמן לתחושות של זרימת הצ'י בתוכנו ומחוצה לנו ומתחילים להבין את המרקם הסמוי השזור בכל נדבכי החיים.

מדיטציה: אותם נזירים טאואיסטים ובודהיסטים אשר פיתוח את האומנויות, מתרגלים מדיטציה על בסיס יומיומי. באופן כללי הרעיון הוא להיות בנוכחות מלאה ברגע הזה ולהתחבר בצורה מלאה ושלמה עם התנועה של הגוף והצ'י, עד שלא ייפרדו המתרגל מהתרגיל, המתנועה מהתנועה ויהפכו לאחד.

מוזמנים להצטרף לשיעורים שלי בסטודיו בכרכור ולהעמיק עוד באומנות הזו.

לקריאה נוספת: באתר שלי <https://ojas.co.il/>

פרטים ליצירת קשר: 052-4589333

למידה דרך הגינה / שירלי לרנר מלמד וטל אור, ביי"ס אשכולות בנימינה

בבית הספר שלנו (כמו בבתי ספר נוספים באזור), ישנה גינה חקלאית שהיא חלק משטח בית הספר ונגישה עבור התלמידים במהלך היום. במהלך השנה לומדים התלמידים במסגרת שיעורי חקלאות על עולם הצומח והגידולים החקלאיים. התלמידים מתנסים בעבודה בשטח, הכרות עם כלי עבודה, השתנות הטבע וחילופי העונות. בנוסף משמשת הגינה לשיעורי מדעים, אומנות, מרחב משחק ופעילות הפגתית.

במסגרת הסדנא העלנו רעיונות שונים לפעילות בגינה ובמרחבים פתוחים, בדגש על שטחי גידול. הסברנו את מתודת ה"שמתי לב": שולחים את התלמידים לכמה דקות, לחוש את סביבתם - החי, הצומח, מזג האוויר וגם את חבריהם לכתה. זוהי גם התבוננות לתוך עצמם, לחוויות והתחושות שלהם במרחב. כשהתלמידים חוזרים הם מתארים את החוויות באמצעות המשפט "שמתי לב ש...". ובהקשבה לאחרים (ה"כלל" היחיד הוא שאין לחזור על דברי האחרים). מתודה זו היא הזדמנות לפתח את הלמידה דרך החוויה ועבור המנחה הזדמנות לזהות את תחומי העניין של חברי הקבוצה.

הצגנו בפני המשתתפים את "מחברת חקלאות" בה כותבים הילדים מה עשו היום, דרך התבוננות בתנאי מזג האוויר והגדרת המשימה של השיעור. בנוסף לכתובה הם יכולים גם להוסיף איור מהשיעור.

לסיום הסדנא סיפרנו למשתתפים על פרויקט "פרחי הבר בנימינה גבעת עדה" והזמנו אותם להכין לעצמם מעטפה מנייר עיתון ולשמור בה זרעים של פרחי בר שגדלים בגינה שלנו, בגינה הטיפולית של רמת הנדיב ובגינות נוספות באזורינו.

לקריאה נוספת: [מערכים גינה נדיבה](#), לוח השנה [שנה בגינה](#)

פרטים ליצירת קשר: shiryler@gmail.com

התבוננות בטבע / גל טל

במסגרת הסדנה עסקנו במה, למה ובעיקר באיך (כלים). אחד האתגרים של החינוך הסביבתי, הוא ליצור את התנאים המתאימים לחוויית הפליאה. הילדים של היום צריכים את התיווך שלנו, כדי להצליח ולראות את הפשטות והיופי שבטבע ולהתפעל מהם - לצאת מהמסך ולהסתקרן מסביבתם. לאה גולדברג תיארה את זה מקסים בשיר מציאה ובציטוט המופיע למטה, והזכרנו גם את א.ד. גורדון ואת רייצל קרסון שכתבו על הנושא. התנסו בקבוצות קטנות והצגנו לכל הקבוצה כלים המאפשרים התבוננות בטבע דרך משחקים (מתאים מגיל הגן ואילך), ואחרי השימוש בכלי ניתן לעשות עיבוד - מה ראו, מה הרגישו, האם היו הבדלים בין מה שהם חוו לאחרים, דיון על הבדלים בנקודות המבט, שאילת שאלות ועירור הסקרנות מתוך דברים שמצאו וגילו... הכלים עליהם דיברנו - משחק צלם ומצלמה (זוגות), דואר סביבה (כרטיסיות משימה לאיתור פריטים), משחק גילוי באמצעות החושים השונים (כל ילד משתמש בחוש אחד בלבד לפי התגית בשרשרת שקיבל), דיגלוני ממ"מ - מצאתי משהו מעניין/מיוחד/מרתק... איתור אובייקטים לפי מה שיוצא בחוגה (משחק לוח של מעגל צבעים/צורות ובאמצע חוגה שמסובבים), מסגרות למיקוד הראייה/יצירה בתוך המסגרת מחומרים מהטבע. "יש בעולם הרבה דברים יפים, עצים ופרחים אנשים ונופים. מי שיש לו עיניים פקוחות רואה כל יום מאה דברים לפחות." (לאה גולדברג)

טבע תרפיה / גליה נצר ואורלי שמחוני

אז מה היה לנו בסדנה?

תרגילי היכרות

מזמנים משתתפים, שזרים אחד לשני, היכרות משמעותית בתוך מספר דקות. כל אחד מחויב להיות בריכוז מלא או 100% נוכחות מתוך הבנה שהוא צריך לתפוס ולזרוק כדור, ליצור קשר עין, לבטא תחושה ולהגיב / להיות אקטיבי

3 כוסות קפה – תנועה ועצירה

שלושה מפגשים אישיים אינטימיים, המחייבים תנועה – עצירה – השהיית תגובה – מחשבה ותנועה נוספת וחוזר חלילה.

הליכה מודעת

שינוי מקצב בתוך "ים החיים הסוער" – מחייב שינוי קצב הנשימה, מאפשר תשומת לב לפרטים שאולי לא שמנו לב אליהם קודם, מזמן שינוי בחשיבה והרחבת האפשרויות, מחייב שילוב הגוף, תשומת לב אליו ותנועתו במרב.

מעגל פתיחה וסיום

ישיבה המזמנת התבוננות "בעיניים", לראות את כולם בבחינת "אני רואה אותך", המורה / מנחה והתלמידים / קבוצה – אחד הם.

מודל תמ"ר

תנועה – מאמץ – רצון – מה מוליד את מה? מה מוביל למה? על מקומה של התנועה ביצירת הרצון למאמץ, על מקומו של המאמץ ביכולת שלנו להביע רצון או לגייס רצון.

מסע חינוכי: אסוציאציות חופשיות על משמעות המילה מסע וחינוך.

מסע – יציאה מהבית, הליכה בדרך, מעברים, שהייה, השתאות, תובנות ושיבה הביתה. התבוננות על תהליכים חינוכיים כמסע בעל מקצבים שונים, מתחשב בתנאי השטח, מזמן התמודדות יומיומית, מפגש יומיומי בין יחיד לקבוצה, יחיד ותנאי שטח

שמחנו לפגוש אתכם במסע שלנו, מקוות שהיינו משמעותיות במסע שלכם.

פרטים ליצירת קשר:

אורלי שמחוני 052-8747434

גליה נצר 052-6363113

יצירה מחומרים טבעיים / איתן פרבר

הטבע שסביבנו הוא יצירה אחת גדולה. ככזה הוא מספק אין ספור חומרים מגוונים שניתן ליצור מהם: עלים, אבנים, ענפים, פרחים, אדמה, פירות שנשרו מהעץ ועוד ועוד. האיכות של החומרים הטבעיים היא בפשטות, בזמינות, ובהיותם קיימותיים – מתכלים. מעבר לכך, כפי שהם, בצבעיהם, צורתיהם ומרקמיהם, הם מפעילים את הדמיון ומעודדים ליצירה. יצירה שעומדת בפני עצמה או כזו שמשתלבת בסביבה.

היצירה טבועה באדם. מציורי המערות לפני כ 40,000 שנה, דרך פסלי אבן קדומים ברחבי העולם ועד לגני הילדים. בהכללה, נדמה שכיום, ככל שהילדים גדלים, החופש ליצור קטן. המספר ב"נסיך הקטן" מתאר את האכזבה מהמבוגרים כשניסה בילדותו לצייר ולא הובן, ואיך עודדו אותו לחדול מלצייר ולוותר. בהמשך, הנסיך שמדבר בשפת ילדותו של המספר, מעודד אותו לשוב לצייר: "בבקשה... ציר לי כבשה...". הוצאתי מכיסי עט ודף נייר. אבל אז נזכרתי שלמדתי בעיקר גיאוגרפיה והיסטוריה וחשבון ודקדוק, ואמרתי לילדון (קצת ברוגז) שאיני יודע לצייר. הוא ענה לי: "אין דבר. צייר לי כבשה."

ניסינו בסדנה לגעת, לדמיין וליצור מחומרים טבעיים. להתמקד בתהליך היצירה ולא בתוצאה. להניח לנכון או לא נכון, יפה או מכוער, נורמאלי או לא נורמאלי ולהבין מהו האקלים שמאפשר יצירה. מה האחריות שלנו ליצירת אקלים נוח ליצירה עבור הילדים. מה מכבה, ומה משחרר. מהי ההשראה שאנחנו יכולים לעורר ועד כמה משפיעה מידת החופש שלנו עצמנו על תחושת החופש ליצור אצל הילדים. על יצירה שנובעת מתוך התבוננות: בעצמי, בטבע מסביב ובחומרים הטבעיים. על כמה עדין הוא תהליך היצירה וכמה טוב להסתכל בעיניים אוהבות ולא שיפוטיות על יצירה של ילד. גם אם אינה מובנת. על הנחת העבודה שהבחירות שעושה ילד ביצירה שלו (החומרים, אופן שילובם וכו'), אינן מקריות, ומכך אפשר שיפתח צוהר לעולם פנימי שלעתים מצוי מעבר למילים. נזכרנו לרגע איך זה ליצור כמו ילדים, וכמה זה יכול להיות מהנה ומשחרר, אבל גם חשוף.

"כל הדברים היפים באמת

מתגלים בזמנם

האיטי, הבלתי מתחשב

האוהב

הפועם בקצבו של הלב" (דניאלה ספקטור)

לקריאה נוספת: **אמני טבע**

[אנדי גולדוורת' - Andy Goldsworthy](#)

[ג'יימס ברונט - James Brunt](#)

משחקים – חיבור, הנעה והנאה! / טאווה גורן חיטין
בני האדם התפתחו ללמוד מתוך משחק. בלימוד מסוג זה אנחנו נמצאים בסקרנות, הנאה ושמחה ילדית. בתור אנשי חינוך ההיכרות עם האיכויות של המשחקים נותנת לנו הזדמנות להניע מתוך הנאה, וליצור סביבה שמאפשרת לימוד מתוך סקרנות, וחיבור עמוק וחוויתי. גם בינינו לבין המודרכים, גם בתוך הקבוצה וגם עם הסביבה.

לקריאה נוספת: משחקים לאנשי חינוך והדרכה:

דונה <https://www.climatechange.org.il/sadna-mishakim-new>

קורס שנתי <https://www.climatechange.org.il/mishakim-shnati-course-new>

פרטים ליצירת קשר: טאווה גורן חיטין shieldisrael@gmail.com

סיכום במילה / אורית כשר

בפעילות הסיכום של הכנס התנסינו בהעברת חוויה למילה. ראשית, שוחחנו בזוגות על החוויות שחוינו בכנס. כל אחד בתורו דיבר, והשני ניסה לשמוע מילה או ביטוי החוזר על עצמו בשיח, ובאופן זה הצלחנו לתמצת מילה המתארת את החוויה האישית של כל אחד מהכנס. לאחר מכן, יצרנו מהחומרים הזמינים סביבנו את המילה. יש שכתבו אותה מחומרים טבעיים כמו אצטרובלים או אבנים, אחרים יצרו תמונה או מיצג, המתארים את המילה. בין המילים - טבע, אישי, הקשבה, רגש ועוד. בסיכום הפעילות עברנו בין המילים והכותב שיתף בחוויה ובהבנה שלו מתוך הפעילות. את הפעילות הזאת ניתן ומומלץ לקיים עם תלמידים, כאשר רוצים להכניס ערך בממד הרגשי ללמידה או לחוויה שלהם.

אורית כשר,

אחראית גיבון טיפולי ותכנית 'גינה נדיבה' רמת הנדיב

פרטים ליצירת קשר: Orit@ramathanadiv.org.il

[קישור לאתר גינה נדיבה](#)

